

Номчукларын кичээгинге бараалганын турарына материал А. Ю. Кашинин амыдыралынын Москвага үе-чаданын көргүзүп турар. Көзөр ойнакчызынын политикаже калдыг үзөл-балдыг келгенин автор тодаргай көргүскөн: күштүгүлүгүн чыныче сынып, оларын дузазы-биле эрге-чагырга калдыг-даа аргаларын ажыглап тургаш шургууру, шынары чок водка-биле Тыванын чонун суггарып эгелээринин бетинде, оон хирлиг акшаларын эгезин көзөр болгаш халык-чүскүк-биле мөөрей оюннар, таакпы, эмеген-чанагаш херээженер чуруктарынын салдыгашкыны салган дээринер ук материал херечилеп турар.

Бо хунерде ол РЛДП-нин удуртулгазынын ынчангы үсөөрде-ле оон мурунуга салган сорулгаларын, айтышкынынрай чыгышынок күүүсидип турар. Каш удаа аштырышкынар чаварышканы, бодавыеже анаа улуг-ла өөредиг болбаан хире. Кол-ла чүүл, бодунун баштыгызынга көскүлөнээр, хон-нүгүл таралдыры (материалда фактылар оон кончуг чиге балыткаар), эрге-чагыргаже чүткүл. «РЛДП мен ышкаш улустарга херекелдиг» деп ол мактанып турар. А оон кандызын бөгүн бистер балар-ле болгай бис, ам номчурунар материал база оон бойдустан чаатангынан мөзү-бүдүжүн улам ханы билип алырынга дузалаары чугаажок.

Кижилер, кижилерин амыдыралы көзөр дүрүү эвес-ле болгай. Ынчалза-даа, көзөрин оюнуун бижитинмезин дүрүмнери амыдыралче сынып кире берип турар. «Авангард болду», алды аргалык, беш мегелиг көзөр ойнакчызынын холунга амыдыралдыктын судалын бузурепивиссе, ол дег улуг, аймылдыг хай-халап кайын турарын.

Кижилер, кижилерин амыдыралы көзөр дүрүү эвес-ле болгай. Ынчалза-даа, көзөрин оюнуун бижитинмезин дүрүмнери амыдыралче сынып кире берип турар. «Авангард болду», алды аргалык, беш мегелиг көзөр ойнакчызынын холунга амыдыралдыктын судалын бузурепивиссе, ол дег улуг, аймылдыг хай-халап кайын турарын.

ЭРГИ КӨКТЕШКИНИ АЖЫДЫП ОЛУРА...

КӨЗӨР ОЙНАКЧЫЗЫНДАН — ПРЕЗИДЕНТ ШИРЭЭЗИНЧЕ

Тываның бирги кижизи болуксаан РЛДП кежигүнүнүң төөгүзү

Жириновскийнин партиязы регионнарда бодуну координааторларынга «1994 чылдын июль 20-ге чедир РЛДП-ден Федералдыг хуралдын депутаттыгына (4—5 кизи), губернаторларын, хоорайларын болгаш районнарнын чагырга даргаларын албан-дужаалдарына кандидат болуп болгу дег кижилерин шилип тыпкаш, оларын данызын

РЛДП-нин төп аппаратынче кииреринин» дугайында айтышкынын таралдып чоруткан. Эске арктаннар-биле бир денге хуусаа бетинин сонгулдаларынче шыгаанып, «РЛДП-нин Тыва Республикада төлөөлекчизи», үрүмек сайгарлыкчы, а нинитизи-биле ээр-дагыр салым-чолдуг кизи — Александр Кашин тояап чорупкан.

Тываның ноюнчы-гажы мандаттыг

Телефон данызында чугаанын аянын өтүрери берге: содуу-сакпай каткы-итки холумактыг, харыга араак эрегенин, дыйылааш үн. Ол ичин эки каракка доранан чуруттуруп келер: Александр Кашин. «Сакты-дыр сен бе, Сибирден демги ында-бирек оол аан, бир каттап парлада конференциянын та президиум стотунун артынга олурупкан, оон чоруксаанын шаг болу чоп» — 1990 чылда Москвада журналисттеринин бөлүгелжигеринде оон мындаг херекчил таып ап турганар.

чаагай оолдуг бажын сукулас үдү-ле чок. Кашинин дүрүзү найысылдалдыг булуларалга конференцияларынга шыгыраанап каапкан. Ол айтырылганын дужа-келибже салып, бодунун а айтырылганын уттуп, будаып, «ойт, чүү дилгим» дигилээр. Чамдыкта чымчак сандайлардан болган политиктериниң делеренгей харымылардан ол удуш калтылар. Журналист амыралдык кыжырмак каткызы-лаа, аны тыпкашкан. Чалчыраашпал деп шол-даа оон хумдалтапкан. Парлакта конференциянын сондо, ол удустарын чыныин тиртип, элбергей, дырышкак саазынарнын сыгап шаг-ла болу: «Көрүп көр даан, «Посветит» чыныи өзүгар кайы хире чүүл бирин каан-дыр мен».

Ынчалза-даа оон дүрүзү-нүң хевир чогу чагырылгыч чүүл-дур. Бир кат ол чер ада-биле эртер черле боттарынын сайгарлыкчы ажыл-херези бүдүрүп турган көзөр ойнакчызынын кыжырмак сова каапкан. Көзөлдери холдарыга көзөк каа карамактын сонда, көзө черин азыраап көрбөзүн чок көзөргилериниң караан аларынады-аларынады акшаларын бөле шаап ап чыткан. Ынчан ол хен-

Дөрт чыл дүрүзүндө Александр сомирин барган, «найысылда аяны-биле» кеттинген. Салаазында ары кончуг улуг алдын билезек суктуган. Ээртир суксунарнын шегел чоруглаар апарган:

— Ам ишимзе-ле, чүгүл ливо-биле кымыгарларын аяны деп, бекандыларын суурадым-биле өск хурдала чок амыралы довуулап. Тыныктын найысылаына үш өрөөндүг көвөр-тала салын алган, база каттап кадылган. Ий-бир бараан-саранынч вагоннар органиастары-биле Москвага келдилээр.

Ындыг болзажок, оон политиктер бектерже туралы тайыл чиребөөн: — Бистин Чаагыр чүнү кымып турарын ай-бажы билбес кижидир мен — деп ол шугулаар. Шаанда Кремльче кире берген көрө-ле боор чүе: Дөзүн Совет бо, ында — Чингис секретарынын көпшине, а мында Сабиттар Човулединин Даргазы олурар. Ам Ак бажыгче коже бергенер, үндүрүлде тиртары көжээлээр, бирөөле ол. Ийде, чепөк саарылазынын рыногун чидирдинис. Уште, «биче думдаларымыстан» өрелерин аяны чадап калдыкмыс.

— Сээң ол «бирөө, ийи, Кремльче кире берген көрө-ле боор чүе» Дөзүн Совет бо, ында — Чингис секретарынын көпшине, а мында Сабиттар Човулединин Даргазы олурар. Ам Ак бажыгче коже бергенер, үндүрүлде тиртары көжээлээр, бирөөле ол. Ийде, чепөк саарылазынын рыногун чидирдинис. Уште, «биче думдаларымыстан» өрелерин аяны чадап калдыкмыс.

— Сээң ол «бирөө, ийи, Кремльче кире берген көрө-ле боор чүе» Дөзүн Совет бо, ында — Чингис секретарынын көпшине, а мында Сабиттар Човулединин Даргазы олурар. Ам Ак бажыгче коже бергенер, үндүрүлде тиртары көжээлээр, бирөөле ол. Ийде, чепөк саарылазынын рыногун чидирдинис. Уште, «биче думдаларымыстан» өрелерин аяны чадап калдыкмыс.

ООН УНИВЕРСИТЕТТЕРИ

1996 чылдын кыжынында Александр Кашин Москвага чаа амыралдыг эгелээр-биле келбөөн. Ону хейге билдиндир бир диссидент (херек чок болганын учурунда оон фамилиянын айтылганы) эрге-хойлуу камгалар атеистидеги ажалдаары-биле келдирип алган. (Каш чыл улаштыр Кашин найысылдаче Сибирде кижилерин эргелерин хажыдып чугаанын дугайында корреспонденттары чорудуп келген).

Оон артында — Иркутск университетинин журналистика факультетинин дөт чыл чартык курузу, завод-

Ынчалза-даа оон дүрүзү-нүң хевир чогу чагырылгыч чүүл-дур. Бир кат ол чер ада-биле эртер черле боттарынын сайгарлыкчы ажыл-херези бүдүрүп турган көзөр ойнакчызынын кыжырмак сова каапкан. Көзөлдери холдарыга көзөк каа карамактын сонда, көзө черин азыраап көрбөзүн чок көзөргилериниң караан аларынады-аларынады акшаларын бөле шаап ап чыткан. Ынчан ол хен-

БИСТИН СТОЛДАН — СИЛЕРНИНГЕ

— 1990 чылда политиктер холбагыры дээр-ле, калдык-бир дайга, кесүү эрге-хойлуу камгалакчыны азы оон-даа өскө кыныга амыралдыг турган—деп, үш чыл өрткөндө Александр чугаал олурду. — Ам олар кайга? Дүмбей көзөте чурт-чурттап, тодаргай программалыг кизи-биле ажалдаары чүгүл-де чүгүл бидим. Оон калдыга, октябрь бодушкунунарнын сондо, политиктер иденкелиг чорутуң үеи келген.

Эвээш-ле диге, Тыванын орну сайгарлыкчыларын бижити көзөлдери хейи Жириновскийниң делтин түрүл деп Кашин чугаалаар. Биче бизнесте делгин, националдыг автономиялардан ойталаар. Россияны туберниязлат-та үзээр деп турары дооп.

— Тыванын кызыраанын пайлыг чөпү чүгү тургузду канын билбес кижидир мен? — деп, Кашин ук байдалды тайылдырлайды. — Мындыг чиктеки ап көрөөн, каадыг черинге «Сани» бараан бирязынын директорун ийи хажырак «шампанское» хажырып апаргандыр—эртирп болбас дээр. Ол дээрже россиянык хаматанын эгелерин кызыл-кыяны ашкымак.

Жириновскийден доп-караш болуп эртелер алган. Кашин РЛДП-ниң мурундал Тыванын Президентинин албан-дужаалына допштинер күвездиг. Бөгүн республикада ук партия чөртүл чаа кезиптүнгү. Чаргы чыл эрте, регионалдыг органиастынын кезиптүнгү сазы ийи мунча чөдөр өөр дөт төлөөлекчи бүдүрүлди турар—«оон хөйүн хөдөө чок», («Коммунистер ол хөйе турган—ам олар кайдал?»).

Алексей ЧЕЛНОВКОВ. «Посветит» солтунук көрө. 1994 чылдын июнь 29-та «Ивестия» солдуга парла-тынган.

Кызыл хоорайнын ээзи кым болурул?

ХЫЛ КЫРЫНДА САМ

«Мени Владимир Вольфович-биле домейлөөн көрүрчү. Огул адамы дээр, думала акмыз дээр харылавам. Кижиден кизи агы. Бодум база силер ышкаш, оон өскө-күдүп турар алгаш-кырыкын, чогуш-содаанын ужуру-утказын билбес кижидир мен. Ол дугайын оон бодунга чугаалап шаг болган мен. Пленумнар-даа, съездилерге-даа, чаргыс-чаргыс учуражылгалар-даа, үезинде» деп, «Тыва ТВ информ» солдугуну соотуу үндүрүлгө-сөлдүгү Кашин номчуктардан чашыр чыгып дилеп турар. А ай агыш хуусаа бетинде оон сонгучу чон-биле чогулаанын аяны бир яны турганын сакты-дыр боор силер. «Апрельде Жириновский мени деткири-биле Тывага чедип келер, ычан ол хамыктын ырмазын сытар» деп, кызылар чыгып кортканга болгай. Бөгүн ол бодунун партияны адамыдан ойталап, «Кашин дээрже Жириновский эвес-тир» деп турарында учур-ла бар. Далайже дүлүп бар чыдар хемеден кырылар бирги эөлөгөдө делени чоруттар дээр деп, либерал-демократтыг партиянын улус чоңун ортузулда ат-алдарынын кудулааны, буржастааны оон олурундан кезиптүнгү сыварып үлериңе чедирп турар. Ону билбес кизи Кашин эвес-ле болгай. Бөгүн оон кол-ла соругаы — Жириновскийниң бужар хир-чамыдал канчан-чон-ла турган, бодун аштан арылаары.

«Мени Владимир Вольфович-биле домейлөөн көрүрчү. Огул адамы дээр, думала акмыз дээр харылавам. Кижиден кизи агы. Бодум база силер ышкаш, оон өскө-күдүп турар алгаш-кырыкын, чогуш-содаанын ужуру-утказын билбес кижидир мен. Ол дугайын оон бодунга чугаалап шаг болган мен. Пленумнар-даа, съездилерге-даа, чаргыс-чаргыс учуражылгалар-даа, үезинде» деп, «Тыва ТВ информ» солдугуну соотуу үндүрүлгө-сөлдүгү Кашин номчуктардан чашыр чыгып дилеп турар. А ай агыш хуусаа бетинде оон сонгучу чон-биле чогулаанын аяны бир яны турганын сакты-дыр боор силер. «Апрельде Жириновский мени деткири-биле Тывага чедип келер, ычан ол хамыктын ырмазын сытар» деп, кызылар чыгып кортканга болгай. Бөгүн ол бодунун партияны адамыдан ойталап, «Кашин дээрже Жириновский эвес-тир» деп турарында учур-ла бар. Далайже дүлүп бар чыдар хемеден кырылар бирги эөлөгөдө делени чоруттар дээр деп, либерал-демократтыг партиянын улус чоңун ортузулда ат-алдарынын кудулааны, буржастааны оон олурундан кезиптүнгү сыварып үлериңе чедирп турар. Ону билбес кизи Кашин эвес-ле болгай. Бөгүн оон кол-ла соругаы — Жириновскийниң бужар хир-чамыдал канчан-чон-ла турган, бодун аштан арылаары.

«Мени Владимир Вольфович-биле домейлөөн көрүрчү. Огул адамы дээр, думала акмыз дээр харылавам. Кижиден кизи агы. Бодум база силер ышкаш, оон өскө-күдүп турар алгаш-кырыкын, чогуш-содаанын ужуру-утказын билбес кижидир мен. Ол дугайын оон бодунга чугаалап шаг болган мен. Пленумнар-даа, съездилерге-даа, чаргыс-чаргыс учуражылгалар-даа, үезинде» деп, «Тыва ТВ информ» солдугуну соотуу үндүрүлгө-сөлдүгү Кашин номчуктардан чашыр чыгып дилеп турар. А ай агыш хуусаа бетинде оон сонгучу чон-биле чогулаанын аяны бир яны турганын сакты-дыр боор силер. «Апрельде Жириновский мени деткири-биле Тывага чедип келер, ычан ол хамыктын ырмазын сытар» деп, кызылар чыгып кортканга болгай. Бөгүн ол бодунун партияны адамыдан ойталап, «Кашин дээрже Жириновский эвес-тир» деп турарында учур-ла бар. Далайже дүлүп бар чыдар хемеден кырылар бирги эөлөгөдө делени чоруттар дээр деп, либерал-демократтыг партиянын улус чоңун ортузулда ат-алдарынын кудулааны, буржастааны оон олурундан кезиптүнгү сыварып үлериңе чедирп турар. Ону билбес кизи Кашин эвес-ле болгай. Бөгүн оон кол-ла соругаы — Жириновскийниң бужар хир-чамыдал канчан-чон-ла турган, бодун аштан арылаары.

«Мени Владимир Вольфович-биле домейлөөн көрүрчү. Огул адамы дээр, думала акмыз дээр харылавам. Кижиден кизи агы. Бодум база силер ышкаш, оон өскө-күдүп турар алгаш-кырыкын, чогуш-содаанын ужуру-утказын билбес кижидир мен. Ол дугайын оон бодунга чугаалап шаг болган мен. Пленумнар-даа, съездилерге-даа, чаргыс-чаргыс учуражылгалар-даа, үезинде» деп, «Тыва ТВ информ» солдугуну соотуу үндүрүлгө-сөлдүгү Кашин номчуктардан чашыр чыгып дилеп турар. А ай агыш хуусаа бетинде оон сонгучу чон-биле чогулаанын аяны бир яны турганын сакты-дыр боор силер. «Апрельде Жириновский мени деткири-биле Тывага чедип келер, ычан ол хамыктын ырмазын сытар» деп, кызылар чыгып кортканга болгай. Бөгүн ол бодунун партияны адамыдан ойталап, «Кашин дээрже Жириновский эвес-тир» деп турарында учур-ла бар. Далайже дүлүп бар чыдар хемеден кырылар бирги эөлөгөдө делени чоруттар дээр деп, либерал-демократтыг партиянын улус чоңун ортузулда ат-алдарынын кудулааны, буржастааны оон олурундан кезиптүнгү сыварып үлериңе чедирп турар. Ону билбес кизи Кашин эвес-ле болгай. Бөгүн оон кол-ла соругаы — Жириновскийниң бужар хир-чамыдал канчан-чон-ла турган, бодун аштан арылаары.

ЛУЖКОВТУН СИНДРОМУ, АЗЫ КЫЗЫЛДЫН БАЖЫНГА БӨРТ ХЕРЕК БЕ?

бодун болгаш бодунун электоралды 3. Сатка болган тыва сонгучуларга удураштыртыган. Удураштыртылгандан үдүр турушкунга чедир—чаргыс бажым. Удур турушкундан чөрдөгөдө чедир — чаргыс бажым. Бо улур турушкундан тыттып бодун аймылдыг эскерттерин Кызыл чүртүгү бир херезең радиога интервью берип турган, кончуг чиге демгелээр. Ол мындаг иялдык болалды илеретке: «Сонгучуларын оман-өөк талаан-биле «ылгаар кончуг бажыг туура чедирп бөлүр. Мен болаарымта, шурээл болуп шыкпайтыр».

Каш курс болган, юрист бодур Кашин ону билбөөн чүе болза, оон сонгуда бетинди дүймөзүнине доюдуру турган өн-тааа кижидир билер турар учурулуг. А ычан кээрже, оларынч соругаы чаргыс турган-дыр — сонгучуну мегелээр. Мынаа база каттап катанган каапын: чаргыс стазан ишти холумактыг водка дээр саткыныптарыга белең кижилерин салаалса, сонгучулар мугулаайлар эвес-ле болгай.

Саткы човашкын (Забота) талаан-биле байдал баа-ла мындаг иялдык. Пенсиялар болган божот акылдакчыларынга шалып ашкып үт-гөн хүнде водка сеертип алган, акын-кочка болуп, далайып чоруп олурган калдык саткы човашкын дээр? Мону чүгүле улаан солуу кижид саткы човашкын кыдыр көрүп боуш.

Каш курс болган, юрист бодур Кашин ону билбөөн чүе болза, оон сонгуда бетинди дүймөзүнине доюдуру турган өн-тааа кижидир билер турар учурулуг. А ычан кээрже, оларынч соругаы чаргыс турган-дыр — сонгучуну мегелээр. Мынаа база каттап катанган каапын: чаргыс стазан ишти холумактыг водка дээр саткыныптарыга белең кижилерин салаалса, сонгучулар мугулаайлар эвес-ле болгай.

Тывага «сонгучуну камгаларынч дугайында алгырып турган, а Москвага Жириновскийниң республиканың бюджетин кымыраалык куткучу дээр-ле, хан-дамырга, чымыгте киир ийн арнынч болуру-дур. Кызырталга көрүп дооста, ынаар чурттап чаа бажынаарын, ивналдыг чаштарга школа-интернатты, кылмайл бүүрек төмүл келер херезиниң керткен агыш. Бөгүн республиканың дикта хөй журттакчыларына, өң иштинде кызылчаларга баж ул объектинин тулуу амырал болган олурунч айтырылгы-биле домей. Чүгө диге, чок-камыда бүүрек төмү чүгө-ле Кемеровога бар, а мында эмпикиниң курузунун эрте чаа акша үези-биле 100 млн рубль.

Каш курс болган, юрист бодур Кашин ону билбөөн чүе болза, оон сонгуда бетинди дүймөзүнине доюдуру турган өн-тааа кижидир билер турар учурулуг. А ычан кээрже, оларынч соругаы чаргыс турган-дыр — сонгучуну мегелээр. Мынаа база каттап катанган каапын: чаргыс стазан ишти холумактыг водка дээр саткыныптарыга белең кижилерин салаалса, сонгучулар мугулаайлар эвес-ле болгай.

Камгалал (Забита) деп турар чүеви оол-дур. Бодунун эөлөөнө капитал салышкынынын үзүл кезиңини Кызылдын мугулаа тудуужуларынын ортузулда акыл чок чорукту болдурап турган ийик.

Каш курс болган, юрист бодур Кашин ону билбөөн чүе болза, оон сонгуда бетинди дүймөзүнине доюдуру турган өн-тааа кижидир билер турар учурулуг. А ычан кээрже, оларынч соругаы чаргыс турган-дыр — сонгучуну мегелээр. Мынаа база каттап катанган каапын: чаргыс стазан ишти холумактыг водка дээр саткыныптарыга белең кижилерин салаалса, сонгучулар мугулаайлар эвес-ле болгай.

Бистин аравыста бөгүн мугулаай чок ийн. Александр Юриев. А бир эвес ийи-дөр бар-да болуп олган оон сонгучуларга тилдети магалдапкы дег эвес. Кашиниң национал флэторга аймылдыг кайра-кара-чын чорудуп турарын сонгучуларын билди эгелээр өң байдылган улам харыкерткери. Эңиг таварыла тыпты бээр-ле, РЛДП-ниң кордидатору орус сонгучуларын ол дош дээрине демгелээр утайп турар. (Ук сан-чур-сайын канын тыттып күл-терери элестиг). Шап чалдыр ол херек кырында

Каш курс болган, юрист бодур Кашин ону билбөөн чүе болза, оон сонгуда бетинди дүймөзүнине доюдуру турган өн-тааа кижидир билер турар учурулуг. А ычан кээрже, оларынч соругаы чаргыс турган-дыр — сонгучуну мегелээр. Мынаа база каттап катанган каапын: чаргыс стазан ишти холумактыг водка дээр саткыныптарыга белең кижилерин салаалса, сонгучулар мугулаайлар эвес-ле болгай.

Чазак хун буруде БЕЛЕТКЕЛ ДООЗУЛГАН

Март 31-де Чазак бажымының хуралдар залында ТР-ниң Чазаның элчеглиг хуралы бооп өрткөн. Хуралды Тыва Республиканың Президентиниң Ш. Д. Ооржак башкарып эрттирген болшан аага нинтизи-биле 30 амыг айтырыглары чугаалашкан.

Бир-ле дугаарында, эң чугула айтырыг болур соңгудаларга белеткел ажылыг чоруп турарынын дугайында дыңнадыгы ТР-ниң Топ соңгудала комиссиясының даргазы Н. А. Ондар кылган Николай Алды-оловничаңиң дыңнадыгын алгаш кээрге, республикада соңгудаларга белеткел ажылыг колдуу доостун турар, аныгачы деннедичи 553 соңгудала округтары тургустунган. Чедери берек, ырак-узак черлерде хууса бетинде-ле, соңгудалар — март 22-ле өгөлдөн. Соңгучулар Дээди Хуралдың депутаттарын депшитарген 202 кандидаттардын төлөнттирери шилин, соңгуур А Кызыл хоорай чыгыраанынче 7 (1-ин кандидаттарын уштун каапкан), кожуун чыгыраларыныче 92, Ак-Довурак, Чадана, Туран, Шапаан-Арыг хоорай чыгыраларыныче 21, суму чыгыраларыныче 979 кандидаттарын депшиткен бооп турар.

Харылаа айтырымында харын шиттирилээр чүүлдер бар Бидим-даа болза, Күрүениң «Росвязь-информ» харылаа база информативниң бүүдүрүлгезинин на-чалуу дугайында аныгы чугаалга турары-биле алыр-чырап турар кожууннарже септелге ажылы кылдыр бригадалары чоруткан бооп турар. Бичангаш соңгудалар үезинде харылаа өки болур дээрин ол магадылаан.

Кызыл хоорайда кирип бижилгезин чок хамаатыларын, студенттерин, сургууларын соңгудаларга киржирин дугайында айтырыг болур, эртен шиттирелтине бээр. Бичангаш кирип бижилгезин чок-ла кирип соңгуп болур, ол дугайында Топ соңгудала комиссиянын азы чурттан турар черин чоогунда соңгудала уас-доктарында тогарадып, билди ап болур силер.

Чазак хуралыга чугаалашкан өске айтырыгларын солунун дараазында үндүрүлгезинге чыгарды. А. СААЯ.

БҮЗҮРЕЛДИГ МОНГУШ ОГУЛУ

Чон аразында кончук топ-тут-томааныг, оожум аажы-чаныг, чагай сеткилдиг кижилер чорур. Бидим-даа болза, чылар-чылбас, билдир-билдиртес шыкшас болдулар, ыччала-даа чо-гум чок танжып, билчи бөрге, олар дег ажилгыр, э-харысалгалыг, сагыш чо-ваачаа кижилер чок. Бодум хумда ындыларның саныга Тыва Республиканың ал-дарлыг ажылдакчызы, РФ-тиң Транспорт инспекцияны-ның Чаданада салбарының инспектору Владимир Ком-буй-оловниң Монгушту ха-маарыштырар мен.

Чүгле Чаданын эвес, а Чоюн-Хемчик кожуунун чо-гуу Владимир Комбуй-олов-ниңиң хомчок хундулээр, ар-ныга-даа, артына-даа чак-гыс өс-биле «бүзүредиг киж-и» деп чугаалажырлар. Мындаг хундуун, ат-аалдар-ы болгаш үнелдиг челип алыры амыр эвес болбайн аан. Кижиниң чоунун орту-зунга арттырып чорур ажыл-ишти черектери, черле ыччал, бодун алдын чору-руу беини бо бүгүге улуг саддарлыг.

Кончук харысалгалыг уч-чада чаданажылар чак-гыс чор-чуртуун ТР-ниң Дээ-ди Хуралдың депутатына кандаат кылдыр депшитар-тине элденер чүше чок. Окселер дег адан да, овал-ова аш-чеп, халас кеккич аазар кижин Монгуш эвес дээрин олар билдирер. Ол шыдаар чүүдүн күсүдир, өткен сөзүнге эе болур кижин. Оон мезу-бүдүжүнүң мындаг шынарлары өске арткаан кор-дакчыларын лезин караан чая башып турары чугаажок. Хуун боолар, эрге-чагыра-же депшитарин алгаш,

Маадыр МОНГУШ, мөгө.

Төрүттүнген хунүңер-биле!

Ачавыс Виктор Иванович СЕВЕКПИТТИҢ 50 харлаан юбилейинге. Бежен харга четкижеге Белен амыл суруп чорбаан, Эзелде каан ажил-херезиң Эзелдинге чедирбөзиде, Анаа орбас, көжээ боорга, Ачавысты хундулээр бис. Техниканың кандызын-даа Төртүнүң өки билер боорга, Оозун ожаар чамдык улус Ону бо-ла мактаан ораар: Алдын холдуг, хөглүг-баштак «Академик» эживис дээр.

Өвүңү ишти Елена Ооржакына, уруглары, оолда-ры, күдээни, уруунуң огу Виталиктен.

ТЫВАНЫҢ КҮРҮНЕ УНИВЕРСИТЕДИНИҢ КЫЗЫЛДА БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ

1998-99 өөредилге чылында 11 класс доосканнарын дараазында салбарларга хунду алырын чарлап тур: ШКОЛАГА ЧЕДИР салбар (орус дилга-диктант, эдертиг, тыва дилга-ас-биле; анатомия). ШКОЛА салбары (орус дилга-диктант, эдертиг; тыва дилга-ас-биле; математика). КУШ-КУЛТУРА салбары (орус дилга-орус сөөктүлүрге, тыва дилга-ас-биле; анатомия; күш-культура белетке-ли). БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕ салбары (школага чедир болгаш шко-ла салбарлары). Хунду алышканын шыгалдалары май-июнь. Училищедө 1998-99 өөредилге чылында немедө мер-жедилер аныктанар: чуртула, күш-ажыл, музыка, инструктор (эмнелге-кадыкшылга күш-культуразы (ЛФК), күш-культура, турзм). Өөренир хуусаазы 2 болгаш 3 чыл. Кызыл школаларындан 9 класс дооскан өөреничилерни башкы лицейинге баштай хунду алыр. Апрель 1-ден өгөлдө, чаныс айлыг төлөврүлгү курстар эгелээр. Телевизи-450 рубль. Өске черден келгеннерни чурттаар оран-сава-биле хандыр-ар. Училищениң доозукчулары өөредилгезин Тыва КУ-га 3-ку курстан эгелен уламчылар болур. Документтиер хунду алышканын апрель 20-ден, кир-тирин шыгалдалары июль 1-де дараазында адреске бери-р: Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 69, КБУ, тел.: 2-63-84, 9-78-05.

ЧАРЛАЛАДАР

СБС-АГРО дыңнадып тур УТТУНДУРБАС АЯН-ЧОРУК

СБС-АГРО, СТВ-ТУРС аян-чорук комп-аниязы «Силерниң шөлөөрү» — комплекс-ти программаны сумелет тур. ПРОГРАММАНЫ БОТТАРЫНАР ДОЛ-ДУРАП СИЛЕР: — Париж — 720 доллардан өрү (7 хонукта), Мальта — 10 хонукта (537 доллардан өрү), Ат-лантыже — 545 доллардан өрү (7 хонук). — Салышкын шөлээ акшазының күсели-биле документтиер долдуруп турар үедө 5-тен 15 хууга чингелделерни ап болурунун аргалары бар. — Силерниң дыштанылганарны чээли-биле дол-дуруп болур. — Бүгү делегей системазында дебет азы кредит санажылганын системазы долдуруп болур силер. — «СТС» компаниязында даштыкыже үнүп ту-рарларга каданы болгаш чуртталгазын камгала-дып ап болурунун аргалары бар. — Силерниң дыштанылганарны чээлиге долду-руп болур. — Бүгү делегейниң төлөвир системазын дебет болгаш чээли талаарына тургузуп болур. — «СТС» компаниязында даштыкыже үнүп ту-рарларга чурттаарыны болгаш кадыкшылынын талазы-биле камгаладылганы чорудуп болур.

СБС-АГРО-нун хей талаалыг телефоннары: ((095)913№35)—24913—35-22 (Москва: 00-3). Чы-ылда харылаажыр телефон: 2-48-23. Адрес: АЯН СБС-АГРО-нун Тыва девискээр салбары Кы-зыл хоорай, Шетиники-Кравченко кудумчузу, бажың —37 А, Топ банкының № 61 чидиге лицензиязы.

КААЙЛЫ ТАРИВИ

Тываның каайлы чери даштыкы экономиктиг ажил-чорудулага соңууралдыларга РФ-тиң күрүениң Каайлы комитети РФ-тиң каайлы тарихиниң 1998 чылдың февраль 1-ге дүшүр адыганы үндүргезин парлаанын дыңна дай тур.

Четгерт

- АПРЕЛЬ 2 РНТ канал 6.00 ЭРТЕНГИНИҢ МЕНДИ-ЗИ-БИЛЕ. 9.00 МЕДЭЭЛЕР. 9.15 «Салгал дамчаан бачыт», сериал. 10.00 КИЖИ БОЛГАШ ХООЙ-ЛУ. 10.35 Дөгөргөз бажында барда. 11.40 Хуу библиотекта. 11.20 Сагыш-сеткил дүвүрели.

- 18.00 МЕДЭЭЛЕР. 18.20 «Салгал дамчаан бачыт», сериал. 19.00 Агаар. 19.05 УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ. 19.30 Фигурулгү чунгулааш-кын. Делегей чемпионады. 20.45 Тамчытыг удунар, чаштар. 21.00 УЕ. 21.40 «Чедикчиңниң болунар, джентльменер», уран-чечен фильм. 23.30 «Каскадерлар...» теле-сериалдың соолту сериалы. 00.00—00.25 МЕДЭЭЛЕР. «РОССИЯ» канал 7.00 Мультифильм. 7.15 Оттун кел даан. 7.30 МЕДЭЭЛЕР. 7.50 «Хөглүг чайганыш», м/ф.

- «ТБВА» канал 18.10 «Каткы бажы каткан эвес». 18.30 Зап чуртунун хоонна-ры. «Хүн-Хүргү» болуу. 19.05 Соңгудалар дугайында. 19.05 МЕДЭЭЛЕР. 19.20 «Соңгудалар-98». 19.40 Соңгудалар дугайында. 19.45 МЕДЭЭЛЕР. 19.50 Коллаж. «РОССИЯ» канал 20.00 МЕДЭЭЛЕР. 20.30 Тодаргайы-биле. 20.45 «Санта-Барбара», т/с. 21.50 Мекки-шоу. 22.40 Туманынга. 23.30 МЕДЭЭЛЕР. 00.05 Дежурный кезек. 00.20 НВА-ның дээрэ дөөн оюннары.

- 20.20 «Сезам кудумчу». 20.50 «Сансет Бичиниң ынак-шылы болгаш чажыттары», т/с. 21.40 «Чус чылдың түнелде-ри, Күчүлдө политика-зы, барымдаалыг сериал. 22.10 Курвалар. 22.20 Криминал. 22.35 «Хоккей» клуб. 23.00 БӨГҮН ХУНДУС. 23.40 Хунуң маадры. 00.00 «Кара дулгаа», уран-чечен фильм. 02.00 БӨГҮН ХУНДУС. 02.50 «Ширин Уокер: те-хасчы эсуугар шиткел», т/с. 03.40 МЕДЭЭЛЕР. 04.15 БӨГҮН ДҮН ОРТУ-ЗУНДА. 04.40 Баскетбол. НВА-ның чемпионачының маргыл-дааларының догчулаалы. 04.55—05.15 «Чевегден хо-өрөм чугаалар». ТӨП ТВ 12.45 «Камгалаттынар дээш мегелешкини», т/с. 15.30 «Намдар темазын» белеткел чок чогаалдыга», уран-чечен фильм. 17.00 Чурукчу А. Сундуков. 17.25 Петровка, 38. 17.40 Кузелинге бузур. 18.00 Автомотоспорт. 18.30 Анаа-ла локс эвес. 19.00 «Ышкындарган ынак-шылы», т/с. 20.30 «Бир-ле катан чал-гынардыг апар бис», т/с. 23.50 «Койот», уран-чечен фильм (АКШ). 02.30 «Кызыл болгаш кара», т/с.

Пятница

- АПРЕЛЬ 3 РНТ канал 6.00 ЭРТЕНГИНИҢ МЕНДИ-ЗИ-БИЛЕ. 9.00 МЕДЭЭЛЕР. 9.15 «Салгал дамчаан бачыт», сериал. 10.00 Аян-чорукчулар клубу. 10.50 Смк. 11.10 Хуу библиотекта. 11.20 Ойна-ла, гармонь. 11.55 МЕДЭЭЛЕР. 12.05 «Кааы».

- «РОССИЯ» канал 7.00 Мультифильм. 7.15 Оттун кел даан. 7.30 МЕДЭЭЛЕР. 7.50 «Хөглүг чайганыш», м/ф. 11.30 Абаап. 12.20 Эрги квартира. 13.30 Та бүзүрөнер, та бүзү-рөнер. 14.00 МЕДЭЭЛЕР. 14.35 «Баажыланымкчы», т/с. 15.30 «Бичин тоянчы», т/с. 16.00 «Чародей. Эң улуг улу чурту», т/с.

- 18.40 Соңгудалар дугайында. 18.50 АЗИ ТӨВҮ. 19.00 Дорт эфирде ТР-ниң ораалкы президентизиңиң даалыг фильм. 14.00 БӨГҮН ЭРТЕН. 14.15 «Горькийниң чашкы чылдары», уран-чечен фильм. 16.00 БӨГҮН ХУНДУС. 16.25 Эрги телевизор. 18.00 БӨГҮН ХУНДУС. 18.15 «Талисман», уран-чечен фильм. 19.15 Мультифильм. 19.35 «Келир үже аткаар», м/с. 20.00 БӨГҮН ХУНДУС.

- 20.20 Чаштарның чугаалары. 20.50 «Сансет Бичиниң ынак-шылы болгаш чажыттары», т/с. 21.40 «Чус чылдың түндөлдө-ри. Шыдамыкнай чо-рук», барымдаалыг сериал. 22.10 Курвалар. 22.20 Криминал. 22.35 «Бут бөмбүчү» клуб. 23.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ. 23.40 Хунуң маадры. 00.00 «36-80» квадратта та-варылга», уран-чечен фильм. 01.40 «Ойнаар-кыстар». 02.00 БӨГҮН КЕЖЭЭ. 02.35 «Техаста хөглүг ба-жың», уран-чечен фильм. 04.35 Телеюк. 05.15—05.35 «Чевегден хо-өрөм чугаалар». ТӨП ТВ 12.45 «Камгалаттынар дээш мегелешкини», т/с. 15.25 «Ам-даа ынак мен, ам-даа бузурар мен...», уран-чечен фильм. 19.00 «Ышкындарган ынак-шылы», т/с. 20.30 «Бир-ле катан чал-гынардыг апар бис», уран-чечен фильм (АКШ). 04.40 «Туттурушкун», уран-чечен фильм.

Суббота

- АПРЕЛЬ 4 РНТ канал 8.00 Фигурулгү чунгулааш-кын. Делегей чемпионады. 9.40 Лотто-миллион. 9.45 Лама сөзү. 10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.10 Хуу библиотекта. 10.30 Наташа Корольева. 11.05 Кааламбур. 11.40 Музыкалыг почта.

- 20.45 Тамчытыг удунар, чаштар. 21.00 УЕ. 21.35 «Шудбустар-2» дилээң аңчылар, уран-чечен фильм. 23.45—00.45 Бут бөмбүчү, Россия чемпионады. «РОССИЯ» канал 7.00 Эргенти экспресс. 7.50 Тараачынын эргени. 8.20 Мультифильм. 9.15 Кузаяе долгалтырар. 9.45 Уезинде.

- 17.00 Хөгжүмүңү байыр. 17.40 Соңгудалар дугайында. 17.45 МЕДЭЭЛЕР. 17.50 «Соңгудалар-98». 18.10 «Төгөргик стол». 17.00 Шыгылда. 17.00 Маргүт чажыт. 18.55 «Мээң өг-бүлөм». 20.00 МЕДЭЭЛЕР. 20.30 Тодаргайы-биле. 20.55 «Аншлаг» болгаш К°. 22.00 В. Винокуровтуң чогаал-дык кезээни. 01.15—02.45 Теннис. ХАМААРЫШПАС ТВ канал 12.00 «Максимниң чылыг үе-ни», уран-чечен фильм. 13.35 «Даг чурттуг кижин», т/с.

- 14.00 БӨГҮН ЭРТЕН. 14.10 Криминал. 14.30 Телеюк. 15.00 «Зена — дайынчылар каданы», т/с. 15.45 От «Вингал». 16.00 Параллаг рейтингтиги. 16.30 Алдын графоман. 16.45 «Стакан фильти сут», уран-чечен фильм. 1-ги, 2-ги сериалары. 19.30 Телеюк. 20.00 БӨГҮН ХУНДУС. 20.15 «Байяр шывээзиниң дүлгүрүлери». ТӨП ТВ 11.15 «Чакы олимпиада», азы Нинти ыры даргазы, уран-чечен фильм. 12.25 «Динди Дайс», м/с. 14.55 «Дик Торнин», т/с. 17.10 «Оожум Дон», уран-чечен фильм. 1-ги сериа-зы. 21.00 «Оожум Дон», 2-ги се-риязы. 00.55 «Оожум Дон», 3-ку сериязы. 05.05—05.58 «Истекич Зар-рас», т/с.

Воскресенье

- АПРЕЛЬ 5 РНТ канал 7.25 «Нормандия — Нема», уран-чечен фильм. 9.25 «Буруктер ужуралда-ры», м/с. 9.55 Спортлото. 10.00 МЕДЭЭЛЕР. 10.10 Орук демлегелдери эвес чүүлдер. 10.30 Дөгөргөз бажында бар-да. 11.10 Эргенти сыгыс. 12.00 Россияга барсан бо-луп түр мен. 12.30 Ойна-ла, гармонь. 13.00 Тараачынар дацзыла-ры.

- 00.40—01.00 МЕДЭЭЛЕР. «РОССИЯ» канал 7.00 Эргенти экспресс. 7.50 Ала-чуртка баралгал. 8.15 Мультифильм. 9.45 Кузаяе долгалтырар. 10.15 Эргентиңиң мендизи-биле чурт. 11.00 Урим Отт Геннадий Хазапов-биле. 11.55 Уругларга дамчыдыл-га. 12.50 Ном саны. 13.05 Парламент шагы. 14.00 МЕДЭЭЛЕР. 14.30 «Хойлу болгаш ко-рум-чүрүм», т/с. 15.20 РТР-ниң почтазы. 15.30 Дирг амтынар дугайында чугаалар.

- 16.00 Хей ажалар. 16.25 Чаштарның чугаала-ры. 16.55 «Шериф», уран-чечен фильм. 19.00 Орус век. 19.30 «Криминалдыг Россия. Амгы байдал», барым-даалыг сериал. 20.00 БӨГҮН ХУНДУС. 20.15 «Нью-Йорк Топ парк», т/с. 21.10 XX чус чыл болгаш кижилер. 22.00 ИТОГИ. 22.45 «Сөөлгү бойскаут», уран-чечен фильм. 01.00 ИТОГИ. 02.00 «Автомобильден кам-галан», уран-чечен фильм. 03.50 ИТОГИ. Дүнеки чу-галар. 04.20 ИТОГИ. Спорт. 04.50 «Чевегден хоөрөм чугаалар».

Бай-Тайга кожуун чыгыраам, Хемчик суму чыгыраам болгаш кожуунун шериг комиссары көрей дайымын киржикчин, күш-ажылдык хоочуну Билчег Чыгыр-тович ИРГИТТИҢ Ур болгаш аар аарынынын соонда мөчээни-биле соң ажы-толунге, төрөдлеринге ханы кажымдалды илередип тур.

ТР-ниң Харылааның болгаш информативниң күрүне бүдүрүлгези база Эрзин кожуунун харылаа белдери, Эрзин кожуунун федералдыг харылаа өргөлдүгүнүн начальниги, РФ-тиң харылааның мастери Толоан Танамырмович Кызыл-оолга оң огу Владимир Толоанович КЫЗЫЛ-ООЛДУҢ озал-ондакка таварышкан, мөчээни-биле, холбаштыр ханы кажымдалды илередип тур.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100, индекс 667000. ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканың Ча-зза болгаш «Шын» солун редакциязының коллек-тивни. Кол редакторун хүлээлгезин күүсезип турар Виктор КАРА-САЛ.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Кустугур САТ (харым-салталыг секретары), Арапчот ОКСУР (кылдыс редактору), Адыгжы Саая (кылдыс редактору). РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 3-43-24; кол редакторунуң ораалкызы — 3-33-91; секретариат — 3-26-82.

Агар санывыс: № 4070381040000010000 КБ «Тувакредит», ИНН — 1701008465; корр. сч. 30102810200000000729 БИК 04304729. Солуу Россия Федерациязынын Параллага болгаш масса-дыг информативниң чексезтеринин талаазы биле коолжу-дуглаанын чорудулганын контрол болгаш бүрткелди-нин Тыва девискээр өргөлдүгүн бүрткелтирген. Бүрткелтирген дугаары — Т 00007. Содула парламенттин материалдарын авторларның боолдалары редакцияның гүрүжү-биле лүгөшөп барып бо-лур. Айтылган саныар болгаш аске-лаа фактылары, айналылары азы авторлар боттары харылаар.

Службедде 3 катап үнер. Хемчээли 2 парлалама ама. Тиражы 6978. Чагыр № 72.